

Filozofski savjetnik

ČASOPIS ZA FILOZOFSKU PRAKSU · HRVATSKO UDRUŽENJE ZA FILOZOFSKU PRAKSU

SVEZAK Vol. I BROJ Br. I GODINA 2026 NAKLADNIK HUFP, Zagreb

FILOZOFIJA · PSIHOTERAPIJA · ESEJ

Psihički prostor i aporija kretanja

Luka Janeš · *Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb*

Primljeno: 11. 2. 2026

Prostor, uz vrijeme, sačinjava par fundamentalnih fizikalističkih, ali također i ontoloških kategorija o čijem se predmetstvu raspravlja kroz neizmjernu širinu filozofskih perspektiva u horizontima filozofskog mišljenja od njegovih sistemskih začetaka usred poljana grčkog antičkog svijeta, pa do aktualne epohe obilježene biopolitičkim okovima i simulakrofilijom, analitičkom psihologizacijom diskursa i općim potiskivanjem filozofije na margine društvene i znanstvene potrebitosti. Koliko god britke, osebujne i široke bile refleksije mislioca koji ispunjahu navedene napohe, ipak se čini da neki od fundamentalnih segmenata bijahu zaobiđeni i zapostavljeni, a koji u bitnom mogu doprinijeti širenju spoznaje i poticanju na kretanje novim promišljajnim i djelokružnim putanjama.

A kako bi se pridonijelo razumijevanju onog prostornog, u kontekstu koordinatnog rastezanja tog predmeta plohom fenomenaliteta, u okvire ovog eseja polažem fenomen psihe bivstvujućih. Pritom će se nastojati razmotriti i istražiti može li se na osnovu elaboracije prostornosti psihe doprijeti do određenih spoznajnih postignuća u kontekstu preciznije analize i sinteze psihičkih fenomena, okolnosti i poteškoća u kretanju, ali također i zadobiti potencijalni orijentiri vezani uz umanjivanje psihičkih patnji koje predstavljaju evidentnu manifestaciju poteškoća u kretanju, razvoju i realizaciji pojedine osobe. Pritom će naglasak biti na karakteristici prostora kao pretpostavci životnog događanja i susreta, odnosno razvoja odnosa i ostalih konstitutivnih ljudskih elemenata u mozaiku igre života. Fenomen života pritom će biti postavljen na pijedestal hijerarhije kategorija onog ontološkog i metafizičkog, život čija je odlika prije svega prodiranje, širenje, odnos i susret tijela i okolnosti na n-razina.

Prilikom pripreme ovog spisa dvojio sam bih li fokus refleksije usmjerio na prostornost psihe, na psihičnost prostora, ili pak na percepciju bivstvujućih koja kroz filter psihe pojmi prostornost, pak

se odlučih za kompromis, koji podrazumijeva kombinaciju sviju navedenih varijanti. Pritom nastojim naznačiti da je najpropulzivniji i najadekvatniji pristup psihi, te mentalnom zdravlju *per se* onaj integrativni filozofski, fenomenološko-hermeneutički, dakle onaj koji raznovrsne perspektive spaja u unificirani promišljajni organizam u kojem biva omogućena raznolikost pristupa, pritom ne gubeći iz vida osnovno obilježje psihe kao životnog kinetičkog principa.

Ipak, za početak bi valjalo naznačiti što pojmovi prostora i psihe uopće podrazumijevaju, a vezano uz filozofsku refleksiju spram prostora, neminovno je istaknuti misli nezaobilaznog Kanta, koji u svojoj prvoj kritici piše:

„Pomoću vanjskog osjetila (jednoga svojstva naše duše) predočujemo sebi predmete kao izvan nas, a sve ove zajedno u prostoru. U njemu je njihov sadržaj, veličina i odnos uzajamno određen ili odrediv. Unutrašnje osjetilo pomoću kojega duša promatra samu sebe ili svoje unutrašnje stanje ne daje doduše zor o samoj duši kao objektu; ali ono je ipak određena forma, pod kojom je jedino moguće zrenje njezina unutrašnja stanja.“

a u nastavku pasusa napominje:

“Prostor je nužna predodžba apriori koja je osnovom svima vanjskim zorovima. Čovjek sebi nikada ne može stvoriti predodžbu da nema prostora, premda se veoma dobro može pomišljati da se u njemu ne nalaze nikakvi predmeti. Prostor se dakle smatra za uvjet mogućnosti pojava, a ne za određenje, koje je ovisno o njima. On je predodžba a priori koja je neophodno osnova vanjskim pojavama.“

Dodao bih da je prostor, odnosno kategorija smjestivosti, inherentno svojstvo i „unutrašnjih“, tzv. metafizičkih zorova te bih ponudio perspektivu u kojoj bi se psihički prostor, u okviru kojeg, povijesno promatrano biva razvijena ljudska svijest, kultura, povijest i svjetovnost, iskoristio kao argument za naznačenu tvrdnju.

Dakle, analogizirao bih Kantovu refleksiju prostora sa vlastitom refleksijom o psihi, naime, psihu uzimam apriornim faktorom onog ljudskog fizisa uopće, što ću nastojati prikazati sveudilj ove rasprave, s naglaskom na percepciju psihe kao temeljne odlike čovjeka, odnosno umno izdignute životinje evolucijski nagrađene zahvaćanjem kontekstualnosti i izmijene vlastite unutrašnjosti i okoline.

Napominjem da je umna recepcija fenomena psihe kroz povijest redovito bivala u kontradikciji sa aletheiom samog fenomena te se čini da pri općem percipiranju psihe, ona redovito biva isuviše udaljena, transcedirana od fenomena uma, posredstvom raznih čimbenika: s jedne strane određenim

religijskim konotacijama koje dušu, termin preuzet od latinskog Anima, pojme u bitnoj mjeri onostrano i umom neuhvatljivo, pri čemu je svijet empirije prolazna stanica bezvremenog putovanja svake pojedine duše - njezino iskušenje za puteve i prostore koji nastupaju nakon smrti tijela.

S druge strane tu su određene konotacije „egzaktnih znanosti“, s naglaskom na psihologiju i psihijatriju, u čijim je određenim metodološkim segmentima i elementima prisutna tendencija kroz koju se psihi nastoji trivijalizirati, parametrizirati, u očitoj liniji robotizirati pravocrtnom metodologijom.

Psihološki bihevizizam ucrtavanjem uzoraka i obrazaca ljudskog ponašanja u tablice i statistike, a dominantne psihijatrijske struje konstruiranjem dijagnostičkih osi i razmetanjem simptomima, dijagnozama i psihopatološkim osima varijabilne vrijednosti. Također i usiljenom biologizacijom mentalnih poteškoća te forsiranjem isključivo bioloških uzroka za temelj psihičkih poremećaja, odnosno navođenjem poremećaja organa mozga kao paradigmu, koje tretiramo psihofarmakološkim preparatima. Tvrdim da je aporetičnost psihe itekako eliptična, fleksibilna, dijalektično-dinamična, te ju je nemoguće pasivizirati u nekinetičko polje mrtve, ne-prostorne energije. Vezano uz percepciju psihe kao prvenstveno životne energije, valja se opetovano spomenuti Junga koji zbori:

„Ako se postavimo na tle običnog opažanja i uzdržimo od isuviše širokih filozofskih razmatranja, onda ćemo učiniti najbolje moguće ako psihički proces jednostavno shvatimo kao životno zbivanje. Na taj način uski pojam psihičke energije proširujemo do daljeg pojma životne energije, koji tako zvanu psihičku energiju supsumira kao specifikaciju. Time stičemo prednost na taj način, što smo u stanju da kvantitativne dosege pratimo i zvan uskih opsega psihičkog, sve do bioloških funkcija uopće, čime se udovoljava neosporno postojećoj i već od davnina diskutiranoj nedjeljivosti duše i tijela.“

Očigledno je da prostiranje i rasprostiranje psihe prisutno već na osnovnoj fenomenološkoj ravni – naime tvrdim da je ono psihičko obilježeno prostiranjem životne bivstvenosti pojedinca poljem realiteta. Ovdje mislim na djelotvornu aktualizaciju pojedinog entiteta u svjetsko-povijesnom polju određene epohe, dakle realizacijske točke u koordinatnom sustavu vječno tečuće vremenosti. Naglašavam da je ljudska psiha živa vatra Logosa zapaljena u okvirima pojedinog bivstvjućeg, nagonjena na supaljenje s ostalima u zajedništvu, a upravo degradacija te vrste plamena pobuđuje psihičke aporije, te analogno koči psihičko kretanje.

Dakle, teza koja predstavlja dominantu ovog spisa jest da je osnovna supstancija i komponenta psihe upravo prostornost, i to presjecanje, ispreklapanje pojedinačne psihe s psihama ostalih

predstavnik društvenog prostora, a što tvori onu opću svjetovnu, odnosno u Hegelovom kontekstu – apsolutno-duhovnu, dakle povijesnu. Teza koja će se argumentirati jest da se ono kinetičko životno provodi upravo u ovom presjeku, dok su konceptualizacije pojedinačnog i općeg samo spremnici potencije, dakle dynamisa aktualizacije činećeg bivstvujućeg, u grčkoj sferi govorenja.

A sam termin „psiha“ dolazi od starogrčkog glagola *psyckhein*- koji znači puhati, hladiti, disati, što već etimološki sugerira svojevrsno zaposjedanje životnog, biosnog prostranstva nasuprot tmini nebitka, a što ukazuje na paradoksalnost 8-bitne mehaničke percepcije psihe. Što se tiče religijskih refleksija o onostranosti duše – s obzirom na limit kartične prostornosti ovog eseja njihovu ću elaboraciju za sad preskočiti, te fokus nasmjeriti na one empirijski dohvatljive, potencijalno definirljive elementi psihe. Tvrdim da ljudskom zaposjedanju empirijskog prostora prethodi prožetost njegove psihe intencionalnošću, telosom, odlukom za kretanje, za prekoračivanje, za izbojbinu, za sunošenje s elementima svjetsko-povijesnom životnom polju. Dotično inherentno poziva etičku i bioetičku refleksiju kao fundament izučavanje strukture onog psihičkog po sebi. Jaspers u Općoj psihopatologiji navodi:

„Poimati i proučavati možemo samo ono što nam je postalo predmetom. A psiha kao takva nije predmet. Predmetom postaje onakvom kakva se pokazuje zamjetljivom u svijetu: u popratnim somatskim pojavama, u razumljivu izrazu, u ponašanju, u radnjama-nadnadalje, pokazuje se u jezičnim priopćajima, veli što mni i misli, proizvodi djela. U svim tim činima pred nama su učinci psihe, pojave u kojima neposredno zamjećujemo psihu, ili na osnovu kojih o psihi povratno zaključujemo. Sama psiha nam ne biva predmetom. Spoznajemo je, doduše, u nama kao svjestan doživljaj, pa si taj doživljaj nečega drugoga činimo zorno vidljivim, bilo iz objektivnih pojava bilo iz priopćenih izvješća o kakvu svaki put posebnu doživljaju. Ali i taj je doživljaj pojava. Predmetom si psihu možemo učiniti tek pomoću slika i poredaba. Ona pak, zapravo, ostaje ono obuhvatno što ne biva predmetom, nego iz čega nam se nadaju sve pojedinosti koje su postale predmetima.“

Dodao bih da psiha najintenzivnije prelazi u zamjetljivu fazu, u fenomenološku empirijsku manifestaciju, pri pojavi psihičkih poteškoća, poremećaja i bolesti - kako bi to iskazala službena psihijatrijska klasifikacija. Dotične aporije neupitno predstavljaju kočnice pojedinčevim autonomnim misaonim i fizičkim kretanja, kočnice koje mu poništavaju sebe-rađajući praxis djelokrug kojeg percipiram ključem bivanja slobodnim i uistinu pojedinim. Pri pojmu „praxis“ roji se vapaj za interesom filozofsko-etičke refleksije, a psihički poremećaji i bolesti zakočuju ponajprije umno, te potom fizičko i moralno djelovanje pojedinca, a moralno djelovanje jest temeljni pojam proučavanja etike. Na ovom mjestu sažimam prethodno rečeno mišlju da potreba za eticiziranjem nastaje analogno antropološkom zaposjedanju prostora kauzalnog fizisa, s naglaskom na konstrukciju i pojavu

utvrđenog društvenog prostora. No također, u tom se napućenom prostoru društvene stvarnosti omogućuje prostor razvoja pojedine psihičke prostornosti, odnosno intencionalna sušt koja nahodi k daljnjem plođenju suodnošaja na mikro, mezo i makro razini kozmičke odnošajnosti, dijalektički sintetizirane u formu života po sebi. Antropološka psihička prostornost očituje se, dakle, ponajprije pri momentu kočenja koje ona direktno projicira na ljudske postupke, mnijenja i odluke (kao i na ostale somatske kategorije), a navedeno potiče na pomisao da je psiha poligon pretpostavke mišljena samog, odnosno njegova intencionalna suština.

Proletimo li poviješću filozofije naići ćemo na pregršt inspirativnih refleksija spram psihe, i nema smisla nabrajati sve relevantne, ali nužno se dotičem drevnog grčkog mišljenja, pa tako, širinu obujma fenomenološke problematike psihe naznačuje ranije spomenuti Heraklit zborčić: „Granice psihe nećeš pronaći koliko god ih tražio, toliko dubok logos ima.“ Igor Mikecin tvrdi da je za Heraklita psiha moć razumijevanja, smještena u kruženju elemenata, te kao bezgranično počelo svega ujedno ima neograničeno dubok smisao, a i može se pročistiti do „odsjava svjetla“ božanske vatre. Ponavljam da na granice psihe upućuju upravo psihičke patnje, bolesti, i poremećaji koji predstavljaju svojevrsne epistemološke izbojne manifestacije psihe. Navedeno sugerira blokade, prepreke u kretanju- sugerira neslobodu, sužavanje prostornosti odabira telosa bivstvjućih, a samim time i sužavanje kretanja empirijskim prostorom protežnosti.

Preklapanje prostornosti tvori domene u okvirima kojih se razvijaju elementi društva, a koje uključuje pojedinčevo mentalno stanje kao odsliku društvenog, a pretpostavlja dakako i činidbene faktore kretanja povijesti svijeta. Sve ono psihičko u pravilo je dinamičkog, kinetičkog karaktera, ona je uobičajeno odluka, djelovanje i čin, te samim tim, ponavljam, podrazumijeva i iziskuje etički, nadalje bioetički pristup. U dotičnom kretanju sučeljavanje pojedinih prostora pod posredstvom narcističkih klica dovodi do mereoloških devijacija koje uključuju izostanak empatije, odgovornosti za ostale elemente društvene zajednice, pa utoliko i za vlastito biće. Naime, zabludno, deluzivno promatranje vlastite pozicije u kolopletu prostornosti općeg životnog fenomenološkog prostora donosi moment zabludjele mereologije sebstva koja, smatram, nadalje nahodi k potenciji razvoja psihičkih aporija.

U dotičnom kretanju, dakle, dolazi do aporija kretanja, i konveksnog, ali i konkavnog elementa subjektova bihevioralnog suća. Konveksnost pretpostavlja zaposjedanje prostora sebstvujućom ousiom i izlazak iz domena zatvorenog sebstva, dok konkavna predmnijeva zatvaranje u kule vlastitog bića, pritom usisavajući strahove i srdžbe – popratne okidače gotovo sviju mentalnih tegoba. Zaposjedanje prostora, izlazak vlastite ideje u fenomenalitet prostora omogućava život, napredak i evoluciju što je u analogiji s n-kozmičkih sekvenci u kojima se odvija upravo takav analogni scenarij.

Pritom mediokritet, uhljebiljivanje, lijenost i spoticanje o dogme predstavlja konkavni moment, utoliko sažimajući napredak i životnost psihe. Nadalje, Demokrit tvrdi da je psiha isto što i um, da je sastavljena od prvih i nedjeljivih tjelesa, te da je pokretač zbog malenih dijelova i oblika. Piše i da „savršenstvo psihe popravlja slabost tijela, no tjelesna jakost bez razboritosti nimalo ne popravlja psihu.“ Anaksagora razlikuje psihu i um, a ipak se objema služi kao jednom prirodom, osim što izričito uzima um kao princip, što ga čini izuzetno interesantnim za ovu raspravu, dok o vezi uma i psihičkih bića zbori:

„Sve ostale stvari imaju udjela u svemu, ali um je nešto neograničeno i nezavisno, i nije pomiješan ni s jednom stvari, nego je sam, samostalan, za sebe. On je, naime, najnježnija od svih stvari i najčistija, i posjeduje potpuno znanje o svemu i ima najveću moć; i bića koja imaju psihu, i veća i manja, nad svima njima vlada um. I nad cjelokupnom vrtinjom um je preuzeo vlast, tako da je toj vrtinji dao početni udarac“

Upravo pri intrinzičnoj vezi uma i psihe primjećujem krucijal i početnu točku razmatranja psihičkih patnji, kao i psihe uopće. Platon u *Timeju* tvori psihu od elemenata, naglašavajući važnost usklađivanja psihe, a ako je psiha neusklađena, pa moći njezinog besmrtnog dijela nisu usklađene s moćima smrtnog dijela, čovjek doživljava psihu i tijelo nezavisnima, zbog čega u svakom trenutku zatamljuje određene moći života te trpi unutarnji razdor. Zanimljiva i pomalo paradoksalna teza začetnika dualizma. Pascal u fragmentu 233. mnije: “naša duša je ubačena u tijelo gdje nalazi broj, vrijeme, razmjere...ona o tome umuje, pa naziva to prirodom, nužnošću, i ne može vjerovati u drugo što.. Dok Jung navodi : “Što god da je psiha, u svakom slučaju njezinoj suštini pripada izvanredna sposobnost varijacije i transmutacije.” Upravo ovaj moment dinamike, transformacije, transgresije i povratnosti valjalo bi postaviti u definicijski kanon onog psihičkog, te taj orijentir postaviti kao platformu za sve daljnje analize i sinteze.

Pojedinačna osnovica aplicirljiva je pluralne momente zajednica - obiteljskih, plemenskih, religijskih, ideoloških, političko-državnih. Tvrdim da dokle god se psihička igra odigrava u čvrsto utvrđenim granicama koje onemogućuju komunikaciju s okolitetom – psiha degradira, životnost se umanjuje a putevi su sve už i nedohvatljiviji, koliko god utvrđena institucija prividno donosi sigurnost i toplinu. Fenomenološki prostor se, ipak, raslojava, te dolazi do razbijanja psihičke cjelovitosti, do odvajanja uma i tijela.

A tvrdim da je psiha upravo dijalektika uma i tijela, fuzija, integrativnost i sublimacija osjećaja, spoznavanja, percepcije i tjelesnosti. Ona je objedinjivač prostorne cjeline, koja, ukoliko nije

uravnotežena, te autonomno odmjerena i balansirana - otvara potenciju poremećajnosti, patnje, pa i nemorala. Zdravu psihi mogli bismo analagozirati s harmoniziranim političkim zajednicama, ili pak muzičkim partiturama čiji zvuci ispunjavaju prostor na valovima harmonija, tonova, doba, ritmova i melodija.

Nadalje, tvrdim da je psiha prisutstvo životne svjetlosti - integrativnost kretanja volje i limitiranosti tijela, te da je ona u bitnoj mjeri produkt morala čije apriorno čeljade nesumnjivo predstavlja. Zdrava psiha je lišenost sumnje prouzrokovane thanatonosnom, smrtonosećom energijom – destruktivnom, razdvajajućom i kočjećom, čiju najočitiju manifestaciju predstavlja narcistički nastrojeni pojedinac duha lišenog kontekstualne, integrativno-bioetičke bićevnosti, zatvoren u lijesu duhovne paralize, intencionalno nesvjestan i samo simbolički živ u metaforički rečeno: lancu društvenog stada. Tvrdim da se psiha posebice očituje u kretanju bivstvujućeg k telosu, istančano sjajeći kroz prizmu zajednice, a u odnosu na dobrobit drugih. Kako god okrenuli, psihičke kočnice i poremećaji, bez obzira na određene biološke determinante, uvijek nastupa u zajednici, pri čemu osoba reflektira vlastito ponašanje i stanje s drugima. Smatram da se ulaganjem u odgojno-obrazovne sisteme, odnosno oplemenjivanje kurikula temama mentalnog zdravlja u zajednici itekako može pridonijeti prevenciji razvoja mnogih poteškoća i poremećaja.

Usudio bih se metaforički kazati da je psiha svjetski um (nous) zarobljen u pojedinim tjelesima, evolucijski oformljen i nagonski klesan kroz prizmu tisućljetne društveno- političke odnošajnosti, u koju su uključene benefiti, osnaživači, ali i razna nametanja, fašizacije i lobotomije. Um koji pati, koji pada u neznanje i prostranstva suprotna aletheji iz koje jest logosno potekao, i koji se pod još uvijek animalnim ethosom (s obzirom na to da još ne prođe dovoljno godina da napreduje do hipotetskog boga kojemu stremi) bori s onim nesvjesnim, s ne-znanjem o sebi. Smatram da upravo moment nesvjesnog, pa i shizofrenije, ukazuje na prenapgli skok iz prirodne kauzalnosti u obogotvorenu destruktivnu neman kakav je današnji antropos, i koji nikako ne uspijeva održavati ravnotežu između onog prirodnog i umjetnog prostora, a što se ponajprije očituje raznim psihičkim slomovima koji postaju svojevrsna normalnost aktualne epohe. Čovjekovo razjedinjavanje s kozmičkim ekvilibrijem uzima maha sve dalje i dalje, te on postaje potpuno narcistički usmjerena „beštija“ u kojoj je smješten idealan poligon za razvoj apsoluta negativiteta koji se hrani srdžbom i strahom. Upravo pri slijepom egoizmu - narcizmu pronalazim degradaciju, verigizaciju ljudske potencije prostiranja domenama slobode, poligon za razvoj psihičkih patnji, koje se nadalje transmudiraju u nemoral, a koji, tvrdim, predstavlja degradaciju i limitaciju uma.

Stoga, tvrdim da ukoliko se bivstvujeće ne okrene zrenju o zajednici cjelokupne biosfere, o riječi „MI“ koja nas pluralno, besklanski objedinjava bez predrasuda – nećemo uspjeti odagnati epidemiju psihičkih patnji, a pogotovo one shizofrene koja predstavlja svojevrsnu eksplicitnu kaznu čovjeku za nagli izlazak iz prirodne zajednice u vlastito proizvedeni „ljudski“ svijet. Smatram da takav „umjetno proizvedeni“ ljudski svijet koji u prirodi vidi isključivo neprijatelja i suparnika, namjesto suputnika, suradnika i učitelja, stremi isključivo općem „thanatosu“.

Psiha je tijelom i moralom ovijeni, konstantno odnošeći um. Psiha je prisutnost, prije negoli transcendencija. Ona je ravnoteža između uma s jedne, i tjelesnih nagona s druge strane; svjetlosti i tmine, morala i praznine. Ona je dijalektika mudre mirnoće i frenetičnog kretanja. Stoga, nema je smisla percipirati kao jedinstveni predmet proučavanja, u klasičnom znanstvenom smislu, nego je smislaono reflektirati kao fuziju, koheziju sentimentata i racionalnosti, dijalektiku uma i tijela. Takav zadatak na prvi pogled djeluje isuviše nadobudno i nerealno, ali tvrdim da predstavlja strogu nužnost ka raspetljavanju gordijskog čvora psihe i pokušaja njezina potencijalnog zacjeljivanja. Egzaktni predmet psihe sam za sebe ne podrazumijeva ništa doli konfuziju, kakva traje stoljećima, te nužno mora biti zahvaćen iz medicinskih, filozofskih, socioloških, psiholoških, moralnih, kulturoloških, političkih i raznih ostalih, po bivstvujeće bitnih uglova, a kao takav u bitnoj mjeri nužno iziskuje tansdisciplinarnu metodologiju i pluriperspektivni pristup.

Dodajem da je temeljna odlika pojedine psihe prostiranje, otvaranje prostoru i svijetu, psiha je čovjekov apriorni prostor, mjesto izlazećeg susreta u domene simfonije životnih okolnosti, kulturoloških kalupa i sila vulkanske životne slitine koja kroz filozofiju nagoni da mijenjamo oblike i sadržaje realiteta, pritom mijenjajući nas same, ali i cjelokupnu povijesnost i urese svjetovnosti. Smatram da upravo filozofija predstavlja idealnu geometriju prostornosti psihe, preklapanja, zatvaranja, izlazaka u fenomenološkom prostoru. Hermenutička kritička vrijednost koja inherentno vrije iz filozofije, (koja je, upravo kao i psiha – svojevrsni dijalektička sinteza, sredina između znanosti i umjetnosti) umije kontekstualno odrediti vlastitu poziciju u psihičkom prostoru. A prva filozofska spoznaja koju u tom kontekstu valja proklamirati jest da je psihička poteškoća, poremećaj, kakvo depresivno i tjeskobno stanje pojedinca samo točka u njegovom biću, nipošto njegovo temeljno obilježje i vrijednost, što društveno postaje nakon dijagnostičkog etiketiranja koje stigmatizira pojedinu osobu i onemogućuje joj kretanja poljem društvene normalnosti.

Mentalnu poteškoću valja pormatrati kao akcenciju, ne kao supstanciju. Kao privremeni izazov, stanje života koja u sebi nosi inherentnu mogućnost nadilaženja. Pritom striktne rigidne dijagnoze i imena bolesti gube svoju egzaktnu vrijednost i postaju proizvoljni orijentiri. Bitno svojstvo

onog psihičkog promatram upravo pri akcidentalnosti kretanja oko supstancijalnosti životnog polja kao osi koja garantira identitarnost svjetova, odnosno garanciju da je ovaj naš aktualni doista u opstojanju, te da nije proizvod masovne halucinacije.

Esej okončavam mišlju da nada za spoznaju vlastite psihičke prostornosti i promjenu kretanja uvijek postoji – ponekad je valja prokopati kroz granit, odgonetnuti, a ponekad i nanovo stvoriti. Misao koja bi trebala biti dominant u tom procesu jest da smo prije svega manifestacija života, te ukoliko permanentno povezani sponom svjetlosti kozmičkog životnog plamena i smisla.